

בס"ד 'וירא' תשפ"ו. שנה ח', גיליון מס. 388 מהדורה מורחבת

"ויסע משם אברהם ארצה הנגב... ויגר בגרר" (בראשית כ', א')
(המשך לגיליון הקודם על ירידת אברהם למצרים)

(א) ויסע משם אברהם ארצה הנגב וישב בין קדש ובין שור, ויגר בגרר.
(יא) ויאמר אברהם כי אמרתי רק אין יראת אלהים במקום הזה, והרגוני על דבר אשתי.

שאלה מרכזית

בגיליון הקודם לפרשת 'לך לך' תשפ"ו, עסקנו בשאלה, כיצד אברהם, בעקבות הרעב בארץ, מסכן את עצמו בסכנת חיים ממש, ומסכן אף שרה אשתו. ואת עמדתו התקיפה של 'רמב"ן' נגד מעשהו של אברהם. והנה בפרשתנו פרשת 'וירא', אנו מוצאים שוב את אברהם ושרה יורדים לגור בגרר השייכת לפלישתים, ושוב מסכן את שניהם, והפעם אפילו לא היה רעב בארץ, אז מדוע בחר לגור בגרר.¹ ומדוע התורה עצמה לא מציינת למה ירד לגור בגרר, פעולה שמעוררת תמיהה?

הקדמה

מכיוון שהתמיהה כל כך גדולה, ומכיוון שמדובר כאן בענק שבענקים אב האומה אברהם אבינו, חייבים לומר, שהיו לו סיבות שמיימיות לדבר, ולא לצורך זמני מקומי, אלא כל מה שעשה, ובמיוחד בהליכה לגרר, שנראה כדבר לא מובן לחלוטין, היה במטרה להשפיע בזה על כל עתידו של עם ישראל לדורות.

ונראה להלן את הסברי הפרשנים להליכה זו לגרר :

א. **פסקו העוברים והשבים - 'רש"י'** בפירושו הראשון מביא הסבר זה : "כשראה שחרבו הכרכים ופסקו העוברים והשבים נסע לו משם".²

ויש להקשות, הרי חרבו רק ארבעת ערי סדום. ולאחר שאברהם עולה ממצרים הוא חוזר לבית אל מקום אשר היה שם אהלו בתחילה. ומשם נפרד ממנו לוט והולך אל ככר הירדן, ואברהם עובר לגור באלוני ממרא אשר

---

1. **'רבנו בחיי'** דן בשאלה למה גם כאן חזר לומר ששרה היא אחותו : "אחר שנלקחה שרה במצרים אצל פרעה ונעשה לו נס גדול שהוצרך לו להחזירה לו בעל כרחו על ידי נגעים גדולים, מה היה חוזר עתה בגרר ואומר לכל אחותי היא, וכי היה סומך על הנס בכל פעם ופעם, ושמא אין עושין לו נס?

ומביא בשם **'רבינו חננאל ז"ל'** שהפעם כאשר הגיע לגרר הוא גירש את שרה. כי שהיה ירא שמא יהרגוהו, אם היה אומר שהיא אשתו. ואף על פי כן לא הניחו ה' יתברך שיפרד ממנה ולא הניח את הצדקת אצל הרשע, כי לא ינוח שבט הרשע על גורל הצדיקים, וגירושין הללו היה מפני הפחד. וזה שאמר ה' יתברך **והיא בעולת בעל**, שלא גירשה רק מפני הפחד כי אנוס הוא, ונמצא שאין הגירושין גמורין, וזהו שאמר אבימלך הגוי גם צדיק תהרוג, כלומר הגוי שאין לו זה הדין אלא אפילו אנוס גירושיו גירושין, ועוד שהוא צדיק שלא קרב אליה תהרוג, ולא עוד אלא שהוא אמר לי אחותי היא, והיא גם היא אמרה פעם אחר פעם אחי הוא. אך נראה **שקשה לומר**, שבכדי שלא יהרגו אותו, אז גירש אותה. ויש לענות עאל השאלה מודע בכלל ירד לגרר.

2. פירוש זה מופיע ב'**מדרש רבה**' (בראשית פרשה נב פסקה א') : "...וצור זה אברהם יעתק ממקומו. פנה ממקומו לפי שחרב מקומו של סדום פסקו העוברים והשבים. ואמר מה אני מפסיק צדקה מביתי הלך ונטה לו אהל בגרר". וכמובן, שגם על המדרש יש לשאול אתה שאלות ששאלנו בפנים.

בחברון. אז מדוע אברהם לא ממשיך לגור באותו מקום, הרי חוץ מערי סדום, נראה שכל יישובי הארץ ותושבי הארץ המשיכו את דרכם כבתחילה?

גם בעל 'שפתי חכמים' אומר שקשה על פירוש זה, מדוע הלך אברהם לגרר שהוא מקום מאד רחוק, ואומר, שלכן **'רש"י'** הביא את פירושו השני.

ב. להתרחק מלוט שיצא עליו שם רע שבא על בנותיו - את ההסבר הזה מביא **'רש"י'** בפירושו השני.³ ומסביר בעל **'שפתי חכמים'** שעל פי הסבר זה מובן, מדוע הלך למקום כל כך מרוחק, כדי להתרחק מלוט.

וגם על פירוש זה נראה **שיש להקשות** : **א.** האם בגלל שיצא על לוט שם רע, זו סיבה להתרחק ממנו, הרי אברהם בוודאי ידע את האמת שלוט עשה זאת בהיותו שיכור, ולא היה מודע למעשיו. **ב.** וגם אם היה יוצא שם רע על בנותיו, הרי אברהם בוודאי ידע שעשו זאת במחשבה שתישאר שארית בארץ. **ג.** ואם יתרחק מלוט, האם השם הרע שיצא על לוט ייפסק?⁴ **ד.** בגלל שיצא על לוט שם רע, זו סיבה לסכן את עצמו ואת אשתו? **ה.** ובמיוחד, שאם יצא על לוט שם רע שבא על בנותיו, איזה שם יצא על אברהם, שאפשר למלך גרר לקחת את אשתו שהיא אשת איש?⁵

ג. בשביל להחזיק בכל הארץ אשר הובטחה לנו - **'רד"ק'** אומר שהכתוב לא נתן הסבר מדוע אברהם נסע ממקומו. שהרי רעב לא היה אז, כי בימי אברהם היה רעב רק פעם אחת, וכמו שאמר ביצחק - ויהי רעב בארץ מלבד הרעב הראשון אשר היה בימי אברהם (להלן כו, א). ולכן מסביר - **ואולי נסע משם לארץ פלשתים כדי לשכן בכל הארץ אשר נתן לו האל, פעם בזה ופעם בזה כדי שיחזיק בכולה, כי ארץ פלשתים בכלל הארץ שנתן לו האל...** וארץ פלשתים בכלל ארץ הכנעני היא ומנחלת בני יהודה, וזה שאמר ארצה הנגב כי נחלת בני יהודה לדרום ארץ ישראל היתה".

ועל הסבר זה שהוא כבר לא קשור להווה אלא לעתיד של עם ישראל, אפשר **לשאול**, האם בשביל לעשות פעולת חזקה בארץ, לא מספיק לעבור בארץ, מדוע היה צריך ללכת בשביל לגור שם.

ד. קיבל על עצמו עונש גלות - בעל **'חתם סופר'** מסביר : **"קיבל גלות על עצמו על שלא הגיע זכותו להגן על הערים האלה כההיא [מכות י"א]. דלא אשתעי בהדי אלי משום דאכלה ארי' לההוא גברא בימיו"**.

ועל הסבר זה **יש לשאול**, האם בשביל גלות היה צריך לרדת דווקא לגרר? **ועוד**, האם גם אשתו חייבת בגלות? **ועוד**, במקרה עם ר' יהושע בן לוי, הוא לא התחייב גלות, אלא שאלוהו לא נגלה אליו שלשה ימים. **ועוד**, שאם בזה שלא

-----

3. פירוש זה מופיע ב'**מדרש רבה'** (בראשית פרשה נב פסקה ד') : **"ויסע משם אברהם פנה מפני ריח רע, שהיו אומרים לוט בן אחי אברהם בא על שתי בנותיו"**.

4. ומעין זה שואל גם בעל ספר **'משכיל לדוד'** : **"ולפירוש שני נמי קשה דכיון שלא היה דר ביחד במקום אחד עם לוט, מה ליה שיהיה קרוב קצת לו או רחוק טפי, הרי היותו מרוחק טפי לא יועיל לו להינצל מהביזיון שקרובו היה"**.

5. **'ריב"א'** מעלה קושי נוסף על הפירוש השני של **'רש"י'**, שהרי אומרים שאין אבות לעכו"ם, כדפרש"י גבי אחותי בת אבי היא, וא"כ לוט לא חטא עם בנותיו, כי אינו נחשב כאביהם. **ומסביר**, שאע"ג שלא חטא, אך נחשב לו לגנאי. **ושוב נראה להקשות**, הרי אם לא חטא אלא רק נחשב לגנאי, האם זו סיבה לסכן את חיי עצמו, ולהביא את אשתו לגנות יותר גדולה, ואף חטא חמור של גילוי עריות?

הצליח להגן עליהם, שיש לראות בו כעין הורג בשגגה, הרי בהכנת עיר מקלט והדרך לשם, עושים הכל בכדי לשמור על חיי ההורג בשגגה. ואילו כאן הסתכן בחייו בכדי לקיים בעצמו עונש גלות?

ה. ה' רצה שאברהם לא ישב במקום אחד, אלא יעבור בארץ לפרסם אמונתו - כך היא דעת 'מלבי"ם' שאומר: "ויסע משם, התורה לא בארה סבת הנסיעה... והעיקר, כי ידע רצון ה' שלא ישב במקום אחד רק הלך ונסע לפרסם אמונת ה', ולהיות גר בארץ כאורח נטה ללון... ולאות כי חיי העוה"ז אינם עקרים וימי האדם כצל, ואל מקומו ישאף לאור באור החיים".

אך קשה על פירוש זה,

רעיון מרכזי

ונראה לומר, שכל מה שפעל אברהם בירידתו זו לגרר, לא היה לסיבה אישית או עכשווית. אלא לצורך קביעת דברים עתידיים בהיסטוריה של עם ישראל. ולגבי מצב הסכנה שנכנס אליו, ידע בבירור שהוא תחת הבטחה אלוקית ולא יארע לו או לאשתו כל דבר רע. ואדרבא, היה צורך ללכת ולגור דווקא במקום שיש בו סכנת חיים, בכדי להכריע בזה לעתיד, שגם עם ישראל לדורותיו, כאשר יאלץ, לחיות בין הגויים במצב של סכנה, תמיד יצליחו להינצל, ואף לצאת מהמקום ברווח גשמי ורוחני.⁶

וב"ה מצאתי בספר 'תורת משה' לחת"ס שהולך בכיוון הזה ומפרט מספר מקרים מההיסטוריה היהודית הקשורים לירידת אברהם לגרר: "הנה ירידת אברהם לפלשתים הוא רמז כל מה שנעשו לישראל ע"י פלשתים. לקיחת שרה הוא לקיחת ארון אלקים. ועצר בעד כל רחם - הוא מכת הטחורים. והשיבו את שרה באלף כסף הוא השיבם ארון אלקים עם הארז. וקללתו של אבימלך כסות עינים שנתקיים ביצחק ותיכנה עיניו כדאי במסי מגילה, היא רמז לעורון עיני שמשון, וגזילת הבאר מאברהם הוא חורבן משכן שילה כנלע"ד".⁷

6. ורעיון מרכזי זה, הוא המשך הרעיון המרכזי שהעלינו במאמר הקודם, לגבי סיבת ירידת אברהם למצרים. וכך כתבנו שם: "ונראה לומר, שכל מה שעבר על אברהם ושרה, הם דברים שהטביעו את חותמם לדורות עולם. וכמו שה' אומר לאברהם בהמשך הפרשה: "קום התהלך בארץ לארצה ולרחבה, כי לך אתננה" (בראשית י"ג, י"ז). ורבים מהפרשנים שם, מסבירים שבהליכה הזו הוא עושה מעשה חזקה בקרקע, ובזה קונה את הארץ לזרעו. והרמז שיש במעשה אברהם לדברים שיקרו בעתיד לבניו, מופיע כבר במדרש 'תנחומא' (לך לך פרק ט'): "א"ר יהושע דסכנין סימן נתן לו הקב"ה לאברהם שכל מה שאירע לו אירע לבניו... אברהם ע"י הרעב ירד למצרים, ואף בניו על ידי הרעב ירדו למצרים... אברהם כשירד נזדווגו לו המצרים ויראו המצרים את האשה כי יפה היא מאד, אף לבניו הבה נתחכמה לו פן ירבה והיה כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שונאינו ונלחם בנו ועלה מן הארץ (שמות א)."

ולפי זה **אולי יש לומר**, שה' רוצה שאברהם ירד למצרים, ודווקא **לגור בה**, וע"י זה הוא מכשיר את הדרך לעתיד לבא. שכאשר יהיו קשיים פסיים בארץ, תמיד יהיה להם מקום קרוב לרדת למצרים ולגור שם עד יעבור זעם."

7. וממשיך ברמזים: ו"הנה כשם שלא רצה יעקב ליסע אל גבול עשיו עד שנולד יוסף שטנו של עשיו, כך לא רצה אברהם ליסע לארץ פלשתים עד שנולד שטנם של פלשתים, שהוא דהע"ה שהרג גליות, ואירש מיכל במאתים ערלו' פלשתים והדיכן כעפר לדוש. ע"כ רמז ב' בנותיך הנמצאות, מצאתי דוד עבדי. ומשנולדו עמון ומואב שיש בהם ב' פרידות טובו' רות ונעמה אז ויסע משם אברהם".